

odafordulás a másikhöz, annak lehetlensége és a perspektíva kételye egyaránt élteti az alkotói tapasztalatot, ami továbbgördíti a gondolatfutamokat: „A dolgok, ahogy állók, keletkeznek és múlnak. Nincs örök, csak örökség, nincs ezer, de ezrelék van, mint ahogy a dolgok állnak és álltukban forgatja őket az idő.” Így a jelenlévő és időben létező dologság visszalopakodik, eltéríti a szöveg pusztá szövegszerűségét. Vagyis létezik alkotónk és létezik világa is.

S végül a harmadik etap, a mindig újra feltalálendő forma: az [ikon]. Ahol a formaadás energiái lépnek fel: „Átfogó elképzelésem van a világról. Hogy egy ilyen fölfedezés milyen hatással lehet jövőbeni életemre, vagy a világéra, vagy csak úgy, nem tudnám leírni.” A rögzíthetlenség, a kalkulálhatatlanság mint eredendő élmény a szöveg világszerűségét is visszább szoríthatja. A „minden szöveg” maximáját mérsékelheti, helyt adva a szövegből induló, ám abban már tetten nem érhető létezési esélyeknek. Végül mégis mindennek az analogikus kifejezhetősége jelenik meg: „Az eredeti mű nincs lejegyezve. Csakis a fejemben található belőle példány, vagyis maga az originál, úgymond virtuálisan.” Ám szerzőnk poétikai-filozófiai érzékenységét az is jelzi, hogy az esélyek valóságos létehetőségeire is rámutat: „Legalább ideadhatná a melltartóját, amíg újra nem találkozunk. Nem kérem a bugyiját is, bár jól jönne, nem

mondom, nem kérem a bugyiját. Azokat a gondosan kiválasztott, igencsak mérthű, kosaras melltartókat akarom fogdosni otthon.”

Az írás elején azt mondtuk: az önmagát megmutató dolog ideje lejárt, s helyette az önmagára mutató szöveg ideje jött el. Most módosítva azt írhatjuk: az önmagát megmutató szöveg ideje lejárt, s helyette az önmagára mutató dolog ideje jött el. Persze mindenki választhat a két lehetőség közül – melyikkel kezd el és miképpen folytatja.

BOHÁR ANDRÁS

(*Parnasszus–FISZ, Budapest, 2004,*
85 oldal, 980 Ft)

KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ:

Rombolás és bánat az Ég alatt

Minden hosszú út egy apró lépéssel kezdődik, s az első lépés az utazás céljának megfogalmazása. Ez a pillanat rendszerint kérdésként érkezik hozzánk: „milyen lehet”, „miért lelkesednek érte ennyire”, fontolgatjuk, és azután, ha eljutunk a célállomásig, válaszolni tudunk magunknak. Krasznahorkai László nagy utazását, melyről e könyv lapjain olvashatunk, az a kérdés vezeti: mennyiben tartható még élőnek a klasszikus kínai kultúra, áthatja-e még ez a régi civilizáció

ció a Kínában ma élő milliárd ember hétköznapjait? Az e kérdésre adott válasz nem lenne érdekfeszítőbb egy művelődésszociológiai szaktanulmánynál, azonban e könyvet fontosabb és aktuálisabbá teszi, hogy Kína és a klasszikus kínai kultúra az egész emberi civilizáció példájává emelkedik. E kulturális hagyományoknak legerősebbek a gyökerei, legbősegebbek a virágai, és éppen ezen oknál fogva egyedül ez a kultúra bírt olyan sokáig élő maradni az ókori, klasszikus kultúrák közül.

Miközben Krasznahorkaival utazunk a modern nagyvárosok zsúfolt utcáin, a modernizált kolostorok tartározott csarnokaiban, az ősi települések kúpcseres háza között, a pagodákban, a teaházakban, a nyomor sikátoraiiban és a modern ipar teremtette csillogásban bizonyossá válik számunkra, hogy a hagyományos, a régi kínai kultúra élet- és éltetőerejét a nagy birodalom lakói hagyták elszáradni, kipusztulni. Ez a felismerés, éppen Kína példaértékűvé emelt bemutatása miatt, az egész emberi civilizáció és az emberi faj végóráját is szimbolizálja egyben. Ezért lett a könyv címe: *Rombolás és bánat az Ég alatt*.

Az úti beszámoló mégsem válik egy új apokalipszis-könyvvé, s ennek az az oka, hogy Krasznahorkait, amolyan mellékszálként, vezeti még egy másik kérdés is, amint ez a kínai emberekkel folytatott – s a könyvben külön tipográfiával tördelt – beszél-

getéseiből kiderül. Mit tehet az egyén ebben a világméretű összeomlásban, pusztulásban? Hogyan lelhető meg az egyéni sors, a személyes út a megvilágosodás felé?

A könyv utolsó beszélgetéseiben kapjuk meg a választ. Yang Quinghua, „az utolsó mandarin” szavai úgy hatnak ránk, mintha egy *hutong*-ból (kínai sikátorból) hirtelen egy széles térre lépnénk ki, s a napfény kemény tenyérrel csapna arcunkba. „Ez tényleg ijesztő. El fog tűnni az összes kultúra, s ebbe beletartozik a klasszikus császárkori kínai kultúra is, amit én annyira szeretek! Semmivé lesz. Vegyük a fiatalokat. Őket egyáltalán nem érdekli a klasszikus kínai kultúra. Nincs idejük tanulni. Olvasnod kellene könyveket, hogy megtudd, mi micsoda, de neked nincs időd. Játsszani akarok a computeremen, relaxálni akarok, könnyűzenét akarok hallgatni, és táncolni este. Őket nem érdekli az ókor, őket nem érdekli a kultúra. Nincsenek vele viszonyban. És ezt nem tudod feltartóztatni. A fejlődés borzalmas. Ilyen fordulatot, ami végbement, nem lehet érzelmekkel követni. Semmit nem tudsz azonban tenni, hogy megállítsd.” A személyes sorssal kapcsolatban azonban így szól: „És mit tehetek én? Én megpróbálom a saját befolyással azokra az életre, akiket szeretek, akik körülvesznek, segíteni. Sok ember hallgat engem. Hallgatják, amit mondok. Szeretik azt a szellemet, ami az enyém. Én befolyással

lehetnek rájuk. Talán jó hatással is, olyannal, hogy ők is jót tegyenek maguk körül. [...] Hogy boldogan éljenek. A halálukig. Ez a legfontosabb. Nekik egy boldog életet kell élni.”

És ez a cél, a végállomás, a megérkezés helye. Ezért érdemes elolvasni a könyvet mindenkinek, aki együtt akar bolyongani a narrátorral Kína varázslatosan szép, törekeny és pusztuló tájain, csodálatos teapavilonok, faragott szantálfa Buddhák között, régi könyvtárak termeiben vagy mesés kertek sétányain, és ugyanígy azoknak is, akik szeretnének egy lépést tenni a keleti bölcsesség és saját megvilágosodásuk felé.

THIMÁR ATTILA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2004,*
299 oldal, 1990 Ft)

Tere-feré

**Kosztolányi Dezső írásai
a Bácsme gyei Naplóból
1923-1926**

A Kosztolányi-birodalom Kincses Szigetének boldog felfedezőjeként írta alá Botka Ferenc irodalomtörténész az általa szerkesztett *Tere-feré* kötet bevezetőjét. Van ebben, persze, egy adag kedves túlzás, de a testes könyv tényleg igazi felfedezőmunka eredménye, s valóban sokat

ad hozzá a nagy író-költőről rajzolható portréhoz. Hiszen Botka Ferenc olyan írásokat gyűjtött össze, amelyek csak régebbi kiadásokban láttak napvilágot vagy – nagyobb részt – eddig egyáltalán nem jelentek meg könyv alakban.

Ám a *Tere-feré* nemcsak Kosztolányi kutatóinak vagy elmélyült rajongóinak ajánlható olvasmány, hanem mindenkinek, akit egy kicsit is érdekel a magyar irodalom és szellemi élet nem túl régi múltja. Az itt közölt írások változatos, szórakoztató olvasmányt jelentenek ma is, ahogyan megjelenésük idején, az 1920-as években is azok voltak. Annak szánta őket írójuk, Kosztolányi Dezső is. Pedig nem jókedvből születtek.

Prózai okból körmölte őket a költő, a kávéházakba érkező külföldi lapokból tallózva a témák döntő részét: a rendszeres honorárium miatt. A Kosztolányi család levelezéséből az is kiderül, hogy nem közvetlenül a költőnek volt szüksége az egyébként egészen tisztos havi summára, hanem külhonnban maradt családjának, súlyosan beteg édesapja gyógykezelésére és ápolására. A havi 2000 dinárnyi honorárium több volt, mint az apa nyugdíja, s ebből Kosztolányi Szabadkán élő húga és öccse is részesülhetett valamelyest.

Elképzelhető, hogy mekkora munkát jelentett rendszeresen írásokkal ellátni két saját rovatát, a *Tere-ferét* és a *Tudja-e* címűt a Bácsme gyei